

Ewa Ratajczak

Rynek drzewny w Polsce w perspektywie integracji z Unią Europejską

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H, Oeconomia 37,
317-328

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

EWA RATAJCZAK

*Rynek drzewny w Polsce w perspektywie integracji
z Unią Europejską*

The wood market in Poland in the perspective of integration with the European Union

Rynek drzewny jest w Polsce jednym z ważniejszych rynków towarowych. Przesądzają o tym między innymi: relatywnie zasobna baza surowcowa, duże znaczenie branż drzewnych w gospodarce oraz występujące już od wielu lat dodatnie saldo bilansu handlu zagranicznego. Rynek drzewny ma przy tym szczególny charakter, co wynika z wyjątkowo dużej roli w sektorze leśno-drzewnym paradygmatu trwałego i zrównoważonego rozwoju. Dylemat ekonomicznego wyboru między rozwojem gospodarczym a wyczerpywaniem się zasobów surowcowych znalazł odzwierciedlenie w konieczności zachowania zasady wielofunkcyjności lasów i wyważenia ich zadań produkcyjnych z zadaniami przyrodniczymi. Na tym tle istotne jest prowadzenie systematycznych obserwacji i analiz rynku drzewnego wraz z oceną równowagi na tym rynku sektorowym. Potrzebę taką potęguje dodatkowo fakt zbliżającej się akcesji Polski do Unii Europejskiej, która jest najbardziej zaawansowaną formą integracji gospodarczej, a kraje ją tworzące są głównymi partnerami gospodarczymi Polski również w odniesieniu do rynku drewna i wyrobów drzewnych.

Pojęcie rynku drzewnego

W myśl ekonomii klasycznej i neoklasycznej rynek drzewny można zdefiniować jako ogół stosunków wymiany między dostawcami i odbiorcami drewna i wszystkich wyrobów wytworzonych z tego surowca, których decyzje kształtują

podaż i popyt oraz ich wzajemne relacje w tej dziedzinie¹. Jest to rynek branżowy (czy sektorowy), na którym po stronie podażowej producenci tworzą ciąg produkcyjny. Zgodnie z teorią struktury branży, w jej nurcie nawiązującym do klasycznej koncepcji postrzegania rynku, branżę/sektor stanowią przedsiębiorstwa wytwarzające produkty o takich samych parametrach technicznych (zasada homogeniczności produktów). W przypadku dziedziny działalności, jakim jest drzewnictwo², odpowiedniejsza wydaje się delimitacja branży na podstawie homogeniczności surowca zastosowanego w produkcji. Wówczas branża/sektor to ciąg produkcyjny (fr. *fillières*), który łączy wszystkie produkty otrzymywane z przetwarzania tych samych dóbr pośrednich lub tych samych surowców³. W literaturze anglojęzycznej jest to określenie zbliżone do pojęcia grona, wiązki lub skupiska (ang. *cluster*)⁴. Sektor drzewny obejmuje zatem wszystkie przemysły zajmujące się przerobem surowca drzewnego⁵.

Z punktu widzenia kryterium przedmiotu wymiany, rynek drzewny jest rynkiem produktów i to o wysoce niejednorodnym charakterze. Tworzą go bowiem zarówno wyroby o charakterze przemysłowym (drewno, tarcica, płyty drewnopochodne, celuloza, papier), jak i konsumpcyjnym (meble, galanteria drzewna, wyroby papiernicze).

Biorąc pod uwagę przedmiot wymiany, zgodnie z obowiązującą w podejściu systemowym zasadą porządku hierarchicznego, a także w myśl koncepcji ciągu produkcyjnego, w ramach rynku drzewnego można wyróżnić: rynek surowca drzewnego, rynek materiałów i półfabrykatów drzewnych oraz rynek wyrobów z drewna. Taki podział jest jednocześnie zgodny z kanonami subdyscypliny naukowej obejmującej zagadnienia gospodarki materiałowej, systematyzującej całość procesów, w których następuje pozyskanie, przetwórstwo oraz produkcyjne zużycie i wykorzystanie materiałów⁶.

¹ E. Ratajczak, *Rynek drzewny. Analiza struktur przedmiotowych*, Instytut Technologii Drewna, Poznań 2001, s. 18.

² Drzewnictwo należy przy tym rozumieć z jednej strony jako dziedzinę gospodarki, której głównym celem jest kompleksowe wykorzystanie drewna i jego przerób w poszczególnych działach przemysłu drzewnego, a z drugiej – jako całokształt wiedzy naukowej i praktycznej zajmującej się drewnem jako surowcem i materiałem oraz zagadnieniami technicznymi i ekonomicznymi związanymi z jego gospodarczym zastosowaniem. *Wielka Encyklopedia PWN*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 393.

³ M. Rainelli, *Ekonomia przemysłowa*, WN PWN, Warszawa 1996, s. 50.

⁴ Por. M. E. Porter, *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 245-260 oraz M. Rainelli, *op. cit.*, s. 54.

⁵ Zgodnie z nowoczesnym podejściem sektor i branżę można rozpatrywać znacznie szerzej, wraz z ich otoczeniem w postaci grup dostawców surowców (leśnictwo), materiałów (nie drzewnych), maszyn, odbiorców produktów, firm i instytucji tzw. infrastruktury rynkowej. Wszystkie te jednostki tworzą tzw. *forest industries cluster* (grupę/grono przemysłów leśnych), które w sposób bezpośredni lub pośredni korzystają z działalności leśnictwa.

⁶ Por. Cz. Skowronek, *Efektywność gospodarki materiałowej*, PWE, Warszawa 1987, s. 89 oraz *Podstawy gospodarki materiałowej*, praca zbiorowa pod redakcją Cz. Skowronka, PWE, Warszawa 1985, s. 11.

Miejsce sektora drzewnego w gospodarce

Wyroby drzewne znajdują zastosowanie w wielu dziedzinach. Popyt na drewno i jego pochodne jest kreowany przede wszystkim przez potrzeby budownictwa, ale także przez transport, komunikację, rolnictwo, przemysł poligraficzny. W Polsce kształtowanie się zapotrzebowania na te wyroby jest po pierwsze – efektem ogólnego rozwoju gospodarczego kraju i poziomu zamożności społeczeństwa, a po drugie – i to w znacznie większej skali – funkcją popytu nabywców zagranicznych.

Analogicznie jak w Unii Europejskiej, przemysły bazujące na drewnie należą w Polsce do sektorów przemysłowych o znacznym potencjale. W 2001 roku szacunkowy udział przemysłów drzewnego, meblarskiego i papierniczego w produkcie krajowym brutto wyniósł około 2%, w wartości produkcji sprzedanej przemysłu przetwórczego 11%, a w zatrudnieniu ogółem – ponad 12%. Są to odsetki zbliżone do występujących średnio w państwach Unii. W 2001 roku w całym sektorze drzewnym w Polsce było zatrudnionych około 243 tys. osób⁷.

Warto dodać, że w Unii Europejskiej sektor drzewny zajmował do 1995 roku relatywnie mało znaczącą pozycję wśród innych działów gospodarki. Dopiero wraz z akcesją Szwecji i Finlandii (oraz w mniejszym stopniu – Austrii), będących potentatami pod względem zasobów drewna i skali jego przetwórstwa, nastąpiło wyraźne wzmocnienie roli sektora drzewnego w tej organizacji gospodarczej⁸.

Polska jest liczącym się europejskim producentem materiałów i wyrobów drzewnych. W strukturze produkcji najważniejszą pozycję stanowią meble, co jest bardzo korzystne ze względu na ich wysoki stopień przetworzenia i dużą wartość dodaną. Od wielu lat Polska znajduje się w pierwszej dziesiątce największych europejskich producentów mebli i jest trzecim co do wielkości eksporterem tych wyrobów. Oprócz mebli, Polska jest również znaczącym producentem i eksporterem materiałów podłogowych, opakowań z drewna, palet i stolarki budowlanej. Eksport wyrobów drzewnych, mebli, celulozy, papieru i wyrobów papierniczych (bez surowca drzewnego i wyrobów poligraficznych) w wysokości 19,2 mld zł (4,7 mld USD) w 2001 roku stanowił ponad 13% wartości eksportu Polski (i było to 8 razy więcej niż w roku 1990). Wskaźnik penetracji importu wynosił natomiast 23%. Na zagraniczne rynki trafia 44% wartości produkcji sektora drzewnego, a meble są trzecią pod względem wartości grupą towarową całego polskiego eksportu i stanowią blisko 7%. Dla polskiej gospodarki jest bardzo korzystne, że eksport drewna i wyrobów drzewnych od dawna znacznie przewyższa ich import – w 2001 roku przewaga ta była dwukrotna.

⁷ W podmiotach gospodarczych o zatrudnieniu powyżej 9 osób, w działach 20, 21 i w grupie 36.1 Polskiej Klasyfikacji Działalności.

⁸ Powierzchnia lasów Finlandii i Szwecji stanowiła blisko połowę powierzchni lasów pozostałych członków Unii (łącznie z Austrią), a produkcja surowca drzewnego – 74%.

Struktura sektora drzewnego

Struktura sektora drzewnego w Polsce odbiega w pewnym stopniu od występującej w Unii Europejskiej, choć w obu regionach dominuje przemysł meblarski. O ile w Polsce 46% zatrudnionych skupionych jest w przemyśle meblarskim, to w UE jest to 38%. Znacznie większa w Polsce jest też rola tradycyjnego przemysłu drzewnego (40% zatrudnionych wobec 29% w Unii), natomiast mniejsza – przemysłu celulozowo-papierniczego (15% w porównaniu z 33% w UE). Podobną prawidłowością cechuje się struktura sektora drzewnego według wartości produkcji.

Aktualnie w Polsce rynek drzewny, a konkretnie – surowca drzewnego, jest po stronie podaży kreowany zasadniczo przez dominującego państwowego producenta (Państwowe Gospodarstwo Leśne „Lasy Państwowe”), który koncentruje 78% powierzchni lasów, 89% zasobów drewna i 94% produkcji tego surowca (2001 rok)⁹. Po stronie popytu występuje natomiast około 60 000 podmiotów gospodarczych: drzewnych, meblarskich i celulozowo-papierniczych. Około 80% firm jest własnością osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Należy podkreślić, że w sektorze drzewnym znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw jest wyraźnie większe niż przeciętnie w całym polskim przemyśle. Spośród wszystkich podmiotów gospodarczych funkcjonujących na rynku drzewnym około 92% to podmioty zatrudniające do 9 osób; około 7% (4300 podmiotów) to firmy o zatrudnieniu 10–49 osób, a tylko w 880 firmach zatrudnionych jest ponad 49 osób. Polski sektor drzewny jest zatem znacznie rozproszony (z wyjątkiem produkcji płyt drewnopochodnych oraz produkcji celulozy), co jest również cechą charakterystyczną przemysłów bazujących na drewnie w Unii Europejskiej. Dotyczy to przede wszystkim przemysłów: tartaczno, stolarki budowlanej i meblarskiego, w których występuje duża liczba małych i bardzo małych zakładów o stosunkowo niskim udziale w rynku. Jednak w Polsce stopień rozproszenia jest wyższy niż w państwach Unii i jednocześnie wyższy stopień koncentracji produkcji w firmach dużych.

Konkurencyjność polskiego sektora drzewnego

Ważnymi determinantami konkurencyjności przemysłu są nowoczesność, poziom techniczno-technologiczny oraz stosowane standardy produkcji. W sektorze drzewnym są one bardzo zróżnicowane w poszczególnych branżach, co w dużym stopniu wynika ze specyfiki procesów przetwórczych, ale również – z aktywności innowacyjnej. Ocenia się, że w Polsce najnowocześniejszy park

⁹ *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2002*, GUS, Warszawa 2002 oraz dane Departamentu Statystyki Rolnictwa i Środowiska GUS.

maszynowy oraz relatywnie wysoki poziom stosowanych technologii występuje w przemyśle meblarskim, zwłaszcza w przedsiębiorstwach średnich i dużych. Również jakość polskich mebli jest stosunkowo dobra – światowym trendom odpowiada higieniczność mebli, ich wzornictwo, estetyka i funkcjonalność. Wysoki poziom technologiczny występuje także w polskim przemyśle płyt drewnopochodnych oraz celulozowo-papierniczym, na co duży wpływ miały inwestycje zagraniczne w tych branżach, towarzyszące procesowi ich restrukturyzacji.

O ile na przełomie lat 80. i 90. lukę technologiczną w większości polskich branż bazujących na drewnie oceniano na 10-15 lat, to obecnie w przypadku produkcji wielu wyrobów można mówić o jej znacznym zmniejszeniu lub wyeliminowaniu. Do ważniejszych technologii wdrożonych w tym okresie, i to głównie dzięki inwestycjom zagranicznym, należy zaliczyć: produkcję płyt klejonych z drewna litego (pierwsze wdrożenie w świecie – w 1985 roku, w Polsce – w 1991 roku), produkcję płyt wiórowych o wiórach zorientowanych – OSB (świat – 1978 rok, Polska – 1996 rok), produkcję płyt laminowanych typu postforming (świat – 1986 rok, Polska – 1992 rok), produkcję płyt pilśniowych średniej gęstości – MDF (świat 1974 rok, Polska – 1994 rok), wytwarzanie masy termomechanicznej (odpowiednio lata 1980 i 1993)¹⁰.

Należy podkreślić, że poszczególne branże sektora drzewnego wykazują znaczne zróżnicowanie w podatności na innowacje oraz różną aktywność innowacyjną. Wynika to głównie ze specyfiki wytwarzanych produktów (zaspokajających wyraźnie określone potrzeby) oraz z dotychczasowego rozwoju branż. Za najbardziej podatne na innowacje można uznać przemysły: meblarski, płyt drewnopochodnych i przetwórstwa papierniczego. W najmniejszym stopniu natomiast cechy te wykazuje przemysł tartaczny, w którym procesy technologiczne są stosunkowo proste, czynności – powtarzalne, a w strukturze asortymentowej dominują wyroby standardowe.

Pozytywne zmiany zachodzą w gospodarce materiałowej przemysłu drzewnego. W przemyśle tartaczny i płyt drewnopochodnych wskaźniki jednostkowego zużycia surowca znajdują się na średnim europejskim poziomie. Także w produkcji mebli nie ma znaczących różnic między producentami krajowymi a producentami zachodnioeuropejskimi, jeśli chodzi o dobór i stosowanie materiałów konstrukcyjnych i wynikające stąd zużycie materiałowe.

Generalnie można też stwierdzić, że w latach 90. nasiloną walką konkurencyjną, zarówno o miejsce na rynku krajowym, jak i na rynkach zagranicznych, wymogła zmiany w strategiach działania polskich producentów wyrobów drzewnych. Polegały one na ograniczeniu lub wyeliminowaniu produkcji

¹⁰ A. Szostak, E. Ratajczak, W. Strykowski, *Nowoczesność przemysłu pierwiastkowego przerobu drewna*, Prace Instytutu Technologii Drewna 1995, z. 1/2, s. 8-12.

wyrobów nie mogących sprostać wymaganiom odbiorców i rosnącej konkurencji. Wyraźnie zmieniła się oferta rynkowa, rozszerzył się asortyment wytwarzanych wyrobów, poprawiła ich jakość. Tendencja ta nie znalazła jednak odzwierciedlenia we wzroście odsetka wartości wyrobów nowych i zmodernizowanych.

Istotną miarą nowoczesności i konkurencyjności branż przemysłowych jest stopień dostosowania do wymogów ochrony środowiska. Przemysły bazujące na drewnie należą do przemysłów ekologicznych, jednak nadal występuje w nich wiele problemów wymagających rozwiązania. Standardom Unii Europejskiej w największym stopniu odpowiadają produkty tego sektora, natomiast największe różnice występują w infrastrukturze technicznej zakładów, nawet tych najlepszych, i dotyczą one urządzeń minimalizujących zanieczyszczenie środowiska naturalnego. Nakłady w tej dziedzinie będą w przyszłości warunkiem pełnej integracji z Unią Europejską.

Ogólnie biorąc, w porównaniu z krajami Unii Europejskiej polski sektor drzewny nadal wykazuje przewagę kosztowo-cenową, a nie jakościową czy innowacyjną. Odzwierciedla on również relatywnie niską wydajność występującą w całej gospodarce. Według danych EUROSTAT, przy średniej wydajności w UE określonej jako 1,0 Polska osiąga wskaźnik 0,4, wobec wskaźnika 0,7 w Portugalii i Grecji oraz 1,1 w Niemczech. Przeciętna wydajność pracy całego polskiego sektora drzewnego (mierzona wielkością produkcji na 1 zatrudnionego) kształtuje się na poziomie około 30% średniej osiągananej w Unii, przy czym nieco lepsza sytuacja występuje w przemyśle celulozowo-papierniczym (blisko 40% poziomu UE)¹¹. Spośród branż tradycyjnego przemysłu drzewnego relatywnie najlepsze wskaźniki wykazuje branża płyt drewnopochodnych (choć jest to zaledwie 50% wydajności uzyskiwanej średnio w UE) oraz branża opakowań drewnianych (niecałe 40%). Najgorsza sytuacja występuje w branży tartacznej (20% poziomu UE). Relatywnie niska produktywność pracy cechuje również dominującą w Polsce branżę meblarską, w której wskaźnik wartości produkcji na jednego zatrudnionego jest o około 10% niższy od najniższego wskaźnika osiągniętego w UE. Nawet biorąc pod uwagę różnice w sile nabywczej polskiej waluty oraz w strukturze asortymentowej produkcji, stan ten jest wysoce niezadowolający.

¹¹ Wyniki analizy konkurencyjności polskiego przemysłu drzewnego i meblarskiego zawiera opracowanie: A. Szostak, A. Gałęcka, E. Ratajczak, *Badania nad konkurencyjnością polskiego przemysłu drzewnego i meblarskiego wobec integracji z Unią Europejską*, Instytut Technologii Drewna, Poznań 2001 (maszyn.).

Produkcja i zużycie wyrobów drzewnych

Unia Europejska to organizacja gospodarcza zdolna do konkurowania na globalnym rynku. W państwach unijnych skoncentrowano 70% europejskiej produkcji drewna i celulozy oraz około 80% produkcji materiałów tartych, płyt drewnopochodnych, mebli i papieru.

Polska jest również znaczącym producentem drewna i większości wyrobów drzewnych. Tym samym, wraz z jej wejściem w struktury unijne, potencjał tej organizacji w zakresie drzewnictwa zostanie jeszcze bardziej wzmocniony (tab. 1).

Tab. 1. Produkcja drewna i wyrobów z drewna w Polsce i Unii Europejskiej (2001 rok)

Produkcja	Jednostka miary	Polska	UE	Na 1 mieszkańca		
				jednostka miary	Polska	UE
Drewno (grubizna)	mln m ³	25	276	m ³	0,647	0,732
– iglaste	mln m ³	18	210	m ³	0,466	0,557
– liściaste	mln m ³	7	66	m ³	0,181	0,175
Materiały tarte	tys. m ³	3.066	77.589	m ³	0,079	0,206
– iglaste	tys. m ³	2.467	70.100	m ³	0,064	0,186
– liściaste	tys. m ³	594	7.489	m ³	0,015	0,020
Płyty wiórowe (z OSB)	tys. m ³	2.937	28.081	m ³	0,076	0,074
Płyty pilśniowe (z MDF)	tys. m ³	1.351	9.463	m ³	0,035	0,025
Sklejki (z płytami stolarskimi)	tys. m ³	242	3.168	m ³	0,006	0,008
Masy włókniste	tys. ton	977	33.658	kg	25,3	89,2
Papier i tektura	tys. ton	1.894	82.066	kg	49,0	217,6
Meble	mld EUR	4	82	EUR	33,1	217,4

Źródło: opracowanie na podstawie: Faostat Forestry Data, <http://apps.fao.org>

W 2001 roku wyprodukowano w Polsce przeszło 3 mln m³ materiałów tartych, co stanowiło około 4% produkcji Unii Europejskiej. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców produkcja tarcicy w Polsce wynosi 79 m³ i jest to 38% średniego poziomu UE (206 m³). Należy podkreślić, że w państwach Unii wskaźnik ten jest bardzo zróżnicowany i waha się od 23 m³ dla Holandii do 1800 m³ dla Finlandii.

Produkcja płyt drewnopochodnych w Polsce wynosi ponad 4,5 mln m³ (2001 rok). W przeliczeniu na 1000 mieszkańców jest to 117 m³ i stanowi 109% poziomu unijnego (107 m³).

Z kolei produkcja mas włóknistych (celulozy i ścieru drzewnego) wynosi 977 tys. ton. Na statystycznego mieszkańca Polski przypada zatem 25 kg, co stanowi 28% przeciętnego wskaźnika uzyskiwanego w państwach Unii. Relatywnie mała jest też w Polsce produkcja papieru i tektury (1,9 mln ton), wynosząca na 1 mieszkańca 49 kg. W porównaniu z Unią Europejską jest to zaledwie 23%.

Polska jest natomiast liczącym się na forum międzynarodowym producentem mebli. W 2001 roku produkcja mebli wyniosła ok. 4 mld euro. W przeliczeniu na 1 mieszkańca było to 33 euro, czyli 15% poziomu unijnego. Warto dodać, że w Unii Europejskiej ponad 1/3 mebli wytworzonych w tej organizacji pochodzi z Niemiec, a ponad 60% całkowitej produkcji mebli skupiają trzy państwa: Niemcy, Włochy i Francja.

Polski rynek drzewny jest w dużym stopniu determinowany przez eksport. Zużycie przez rynek wewnętrzny wykazuje natomiast od wielu lat cechy stagnacji. Głównymi różnicami, jakie występują w sferze zużycia wyrobów drzewnych w Polsce w porównaniu z Unią Europejską są:

- niższe w Polsce zużycie większości wyrobów drzewnych przez statystycznego mieszkańca,
- na ogół wyższy stopień krajowej samowystarczalności pod względem zaopatrzenia w podstawowe wyroby drzewne i większa zależność państw Unii od handlu zagranicznego,
- większe znaczenie sektora budowlanego w kreowaniu popytu i zużyciu niektórych wyrobów drzewnych.

Potencjalną chłonność rynku wewnętrznego Polski można ocenić na podstawie różnic w poziomie przeciętnego zużycia głównych wyrobów drzewnych (tab. 2).

Tab. 2. Zużycie wyrobów drzewnych na 1 mieszkańca (2001 rok)

Wyszczególnienie	Jednostki miary	Polska	UE
Tarcica	m ³	0,072	0,227
Płyty wiórowe (i OSB)	m ³	0,070	0,072
Płyty pilśniowe (z MDF)	m ³	0,026	0,024
Sklejki (z płytami stolarskimi)	m ³	0,005	0,015
Masy włókniste	kg	32	107
Papier i tektura	kg	61	200
Meble	EUR	33	257

Źródło: opracowanie na podstawie: Faostat Forestry Data, <http://apps.fao.org>

Zużycie większości wyrobów drzewnych w Polsce kształtuje się na poziomie 1/3 zużycia w Unii Europejskiej. Dotyczy to materiałów tarcz, sklejek, mas włóknistych oraz papieru i tektury. Jedynie przeciętne zużycie płyt pilśniowych jest w Polsce wyższe od poziomu unijnego (o 8%), a bliskie temu poziomowi – zużycie płyt wiórowych.

Dystans Polski w stosunku do Unii Europejskiej maleje z każdym rokiem, choć w wypadku niektórych wyrobów (celuloza, papier) jest on nadal duży. Oczywiście, również w poszczególnych krajach Unii Europejskiej zużycie wyrobów drzewnych jest bardzo zróżnicowane i często w państwach-liderach jest

znacznie wyższe od wskaźnika średniego dla całej Piętnastki. Powyższe zjawiska w pewnym zakresie będą wyznaczały kierunki zmian po integracji z Unią. W połączeniu z sytuacją ekonomiczną w poszczególnych krajach Wspólnoty i tempem rozwoju ich sektorów leśno-drzewnych wytyczą możliwości konkurencyjności polskich wyrobów drzewnych na międzynarodowych rynkach.

Jak zaznaczono wcześniej, w państwach Unii Europejskiej wyraźnie większe jest znaczenie sektora budowlanego jako kreatora popytu na wyroby drzewne i miejsca finalnego zastosowania niektórych z nich. W Polsce, jak dotąd nie ma na przykład zorganizowanego rynku drewna budowlanego, a zastosowanie płyt wiórowych w budownictwie kształtuje się na poziomie 5%, podczas gdy w Unii Europejskiej jest to 35%.

Handel zagraniczny wyrobami drzewnymi

Państwa Unii Europejskiej są ogromnym konsumentem wyrobów drzewnych; w większości przypadków jest to ponad 80 % europejskiego zużycia. Tak duże potrzeby wpływają na konieczność importu wyrobów drzewnych spoza tej organizacji. Unia Europejska jest importerem netto takich wyrobów drzewnych, jak: tarcica, sklejki, płyty pilśniowe i masy włókniste. Ogólnie biorąc UE importuje wyroby drzewne mniej przetworzone (materiały tarte, sklejki), a eksportuje wyroby drzewne o relatywnie wysokim stopniu przetworzenia (meble, papier i jego przetwory).

Rynek drzewny w Polsce znajduje się praktycznie od początku lat dziewięćdziesiątych pod silnym wpływem procesów integracyjnych zachodzących w Unii Europejskiej. Przyczyniło się do tego wiele czynników o charakterze ekonomicznym, politycznym i społecznym zarówno po stronie tego ugrupowania (dążącego do poszerzenia swojego zasięgu i pogłębiania integracji), jak i w Polsce.

Dowodem istotnej roli Unii Europejskiej w kształtowaniu polskiego rynku drzewnego jest duży udział wymiany handlowej z krajami tej organizacji gospodarczej (tab. 3).

Znaczenie Unii Europejskiej w obrotach handlowych drewnem i wyrobami drzewnymi w Polsce jest wyraźnie większe niż w całym polskim handlu zagranicznym. W 2001 roku na rynki państw Unii trafiło ponad 71% wartości eksportu polskiego drewna i wszystkich wyrobów drzewnych (a więc również wysoko przetworzonych), podczas gdy dla wszystkich towarów objętych międzynarodową wymianą handlową było to 69%. Jednocześnie państwa Unii Europejskiej były dostawcami 75% importowanego drewna i wyrobów drzewnych; dla całego importu Polski było to 61%. Ta organizacja gospodarcza jest ważnym rynkiem zbytu dla większości wyrobów drzewnych, szczególnie dla materiałów tertych, celulozy, mebli, papieru, tektury i surowca drzewnego.

Tab. 3. Udział Unii Europejskiej* w handlu Polski w zakresie drewna i wyrobów drzewnych w latach 1990-2001

Wyszczególnienie	Lata	Eksport do UE	Import z UE
		wartość eksportu/importu ogółem = 100%	
Towary ogółem	1990	44,3	43,9
	2000	69,9	61,2
	2001	69,2	61,4
Drewno i wyroby drzewne	1990	49,7	23,8
	2000	73,6	75,5
	2001	71,4	75,2
w tym: meble	1990	69,8	46,4
	2000	78,0	80,7
	2001	77,2	75,2

* Do listopada 1993 roku – Europejska Wspólnota Gospodarcza; do 1994 roku – 12 krajów; od 1995 roku – 15 krajów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Handel Zagraniczny Styczeń-Grudzień 1995*, GUS, Warszawa 1996, tabl. 5A, 6A, 17 i 18, *Handel Zagraniczny Styczeń-Grudzień 2000*, GUS, Warszawa 2001, tabl. 5A, 6A, 18, 19 i danych Departamentu Produkcji i Usług GUS.

W strukturze eksportu polskich produktów drzewnych według wartości dominują – podobnie jak w UE – meble (50%); ważnymi przedmiotami wymiany są też papier i wyroby papiernicze (27%), przy czym w dostawach na rynki unijne jest to odpowiednio 54% i 20%.

Polska wykazuje od wielu lat dodatnie saldo w obrotach handlowych wyrobami drzewnymi. W 2001 roku w obrotach ogółem było to +8,8 mld zł, a dla obrotów z UE +5,7 mld zł. Na tle ujemnego salda w całym polskim handlu zagranicznym jest to ważny atut tego przemysłu. Jako eksporter netto wyrobów drzewnych Polska ma już obecnie liczącą się pozycję na rynkach międzynarodowych, w tym także na wymagających rynkach Wspólnoty. Integracja z Unią nie powinna więc – szczególnie w krótkim czasie – wpłynąć na dotychczasowe relacje i nie spowoduje radykalnych zmian dla polskich producentów i handlowców w sferze obrotu towarowego drewnem i wyrobami z drewna. Dotychczasowe silne związki handlowe i gospodarcze z państwami UE, zwłaszcza z Niemcami, Włochami, Wielką Brytanią i Francją, przyczyniają się bowiem do tego, że polscy eksporterzy i importerzy są relatywnie dobrze przygotowani do warunków działania na unijnym rynku. W długim okresie natomiast, zmiany w kierunku zmniejszenia eksportu mogą wynikać głównie z pobudzenia popytu i wzrostu zużycia wyrobów drzewnych na rynku krajowym.

Należy podkreślić, że większość obrotów handlowych Unii Europejskiej odbywa się wewnątrz tego ugrupowania. Dlatego wejście w struktury tej organizacji i wdrożenie unijnych dyrektyw powinno przyczynić się do całkowitej liberalizacji handlu. Polskie wyroby będą bowiem traktowane jako pochodzące z UE, a więc ich producenci będą korzystać z regulacji handlowych wypracowanych przez całą Wspólnotę. Pośrednio oznacza to także uzyskanie szerszego niż dotąd dostępu do rynku światowego.

Uwagi i wnioski

* Rynek drzewny jest w Polsce ważnym rynkiem branżowym, dynamizującym wiele innych rynków towarowych.

* Charakterystyczną cechą polskiego rynku drzewnego jest wysoki stopień krajowej samowystarczalności. Polska jest przy tym liczącym się na rynku europejskim producentem i eksporterem drewna i wyrobów drzewnych. Można sądzić, że relatywnie mały import, przy dużej produkcji własnej, pozwoli na uniknięcie większych zakłóceń na rynku w momencie wejścia w struktury Unii Europejskiej.

* Dla polskiego rynku drzewnego od wielu lat szczególne znaczenie mają powiązania handlowe i gospodarcze z Unią Europejską. W warunkach postępującej globalizacji gospodarki, Unia Europejska jest organizacją zdolną do konkurowania na światowym rynku. Skupia ona większość potencjału wytwórczego Europy i dotyczy to również sektora leśno-drzewnego. Zawieranie kolejnych porozumień z państwami zainteresowanymi wstąpieniem do Unii pozwala oczekiwać dalszego wzrostu znaczenia tej organizacji na globalnym rynku.

* Dla polskich producentów drewna i wyrobów drzewnych jest istotne, że kraje Unii Europejskiej są dużymi konsumentami i eksporterami drewna i wyrobów drzewnych, co stwarza przesłanki do zwiększenia polskiej obecności na unijnym rynku. Jest jednak pożądane, aby tendencji tej towarzyszyła zasada racjonalnego wykorzystywania krajowych zasobów surowcowych i ograniczania eksportu wyrobów o niskim stopniu przetworzenia. Należy jednocześnie zauważyć, że dla Polski konkurentami na rynku Wspólnoty będą pozostałe kraje biorące udział w procesie akcesyjnym, w tym przede wszystkim Czechy, dysponujące znacznymi możliwościami eksportu surowca drzewnego i niektórych wyrobów drzewnych.

* Z chwilą pełnej integracji z Unią Europejską można oczekiwać, że konieczność dostosowania się do standardów tej organizacji spowoduje poprawę nowoczesności i konkurencyjności branż drzewnych w Polsce (szczególnie poprzez wzrost nowoczesności wyposażenia technicznego i stosowanych technologii). Pewnym zagrożeniem dla rynku drzewnego może jednak okazać się fakt, że polscy producenci, w tym leśnictwo (głównie prywatne) i niektóre firmy drzewne, nie będą w stanie wykorzystać możliwości, jakie powstaną w wyniku integracji i otwarcia się rynku Unii Europejskiej. Ogólnie jednak ocenia się, że dla sektora drzewnego w Polsce integracja z Unią Europejską stworzy więcej szans niż zagrożeń.

Literatura

- Podstawy gospodarki materiałowej*, praca zbiorowa pod redakcją Cz. Skowronka, PWE, Warszawa 1985.
- Porter M. E., *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001.
- Rainelli M., *Ekonomia przemysłowa*, WN PWN, Warszawa 1996.
- Ratajczak E., *Rynek drzewny. Analiza struktur przedmiotowych*, Instytut Technologii Drewna, Poznań 2001.
- Skowronek Cz., *Efektywność gospodarki materiałowej*, PWE, Warszawa 1987.
- Szostak A., Gałęcka A., Ratajczak E., *Badania nad konkurencyjnością polskiego przemysłu drzewnego i meblarskiego wobec integracji z Unią Europejską*, Instytut Technologii Drewna, Poznań 2001 (maszyn.).
- Szostak A., Ratajczak E., Strykowski W., *Nowoczesność przemysłu pierwiastkowego przerobu drewna*, Prace Instytutu Technologii Drewna 1995, z. 1/2.
- Wielka Encyklopedia PWN*, WN PWN, Warszawa 2002.